

**Щотижнева аналітична записка №32
стосовно змін законодавства у сфері економіки і фінансів, які мають вплив
на імплементацію Україною acquis ЄС, за період з 18 вересня до 24 вересня
2023 року**

За період з 18 вересня 2023 року до 25 вересня 2023 року:

- ✓ Кабінет Міністрів України ухвалив 22 нормативно-правових актів (НПА), з них **5 постанов та 17 розпоряджень**;
- ✓ Правління Національного Банку України ухвалило **2 постанови та 1 наказ**;
- ✓ у Верховній Раді України зареєстровано 47 ініціативи, з них **33 законопроектів та 14 проектів постанов**, Кабінетом Міністрів України ініційовано **4 законопроекти**, народними депутатами України ініційовано **29 законопроектів та 14 проектів постанов**.

Верховна Рада Україна **20, 21 вересня 2023 року** провела пленарні засідання, на яких ухвалила:

- ✓ Прийнято в цілому постанов – 8;
- ✓ Прийнято в цілому законів – 1;
- ✓ Прийнято з пропозиціями Президента України - 1;
- ✓ Прийнято за основу законів – 5.

**Перелік законодавчих актів,
що були ухвалені за період з 18 вересня до 24 вересня 2023 року із
зазначенням, які acquis ЄС імплементуються такими законодавчими
актами**

- **Розпорядження** Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2023 р. № 828-р “Про передачу повноважень з управління корпоративними правами держави”

Забезпечує виконання Україною [Меморандуму про взаєморозуміння від 16 січня 2023 року, укладеного між Україною та Європейським Союзом](#) та [Меморандуму про економічну та фінансову політику від 24 березня 2023 року, укладеного між Україною та Міжнародним валютним фондом](#) та ухвалено відповідно до підпункту 4 частини другої статті 3 [Закону України](#) “Про оптимізацію структури власності оператора газотранспортної системи України”

- [Проект](#) Закону України №10072 “Про внесення змін до деяких законів України щодо адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)” від 19.09.2023 забезпечує виконання статті 20 “Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму” Розділу III “Юстиція, свобода та безпека” Угоди про асоціацію щодо імплементації відповідних міжнародних стандартів у сфері запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму, зокрема стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (FATF) і стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті Європейським Союзом, зокрема виконання [Шостої та Сьомої Рекомендацій FATF](#), імплементацію яких передбачено Угодою про асоціацію, а також рекомендацій Єврокомісії та Комітету Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) та має впровадити **заходи**

щодо включення рф до національного списку країн, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, та наділення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку відповідними повноваженнями для забезпечення реалізації заходів за наслідками визнання структури власності юридичної особи непрозорою, аналогічними до тих повноважень, якими вже наділено Національний банк України; захисту внутрішніх інтересів національної безпеки України, фінансової системи України від загроз, що виникають внаслідок агресії рф, і підтримці міжнародних партнерів щодо ізоляції та санкціонування рф.

□ [Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про лісові репродуктивні ресурси №9116/П від 18.09.2023](#)

[Проект Закону](#) України №9116 від 17.03.2023 “Про лісові репродуктивні ресурси” направлений на виконання **Статті 294 “Торгівля лісовою продукцією” Глави 13 “Торгівля та сталий розвиток” Розділу IV «Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею» Угоди про Асоціацію та імплементації положень, визначених [Директивою 1999/105/ЄС Ради від 22 грудня 1999 року](#) про реалізацію лісового репродуктивного матеріалу з метою сприяння сталому управлінню лісовими ресурсами** Сторони зобов’язуються працювати разом для покращення правозастосування та управління в лісовій галузі та сприяти торгівлі легальною і екологічно безпечною лісовою продукцією.

□ [Проект](#) Закону України №9269-д “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” щодо політично значущих осіб” від 04.09.2023

Ухвалено Верховною Радою України **21 вересня 2023 року**: прийнято за основу.

Направлено на забезпечення виконання **статті 20 “Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму” Розділу III “Юстиція, свобода та безпека” Угоди про асоціацію** щодо імплементації відповідних міжнародних стандартів у сфері запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму, зокрема стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (FATF) і стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті Європейським Союзом, зокрема виконання вимог [Директиви ЄС 2018/843 від 30 травня 2018 року](#) про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму та про внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС.

□ [Проект](#) Закону України №5184 “Про захист прав позичальників у межах договорів мікрокредитування та мікропозики” від 02.03.2021 має на меті виконання положень **статей 415, 417 Глави 20 «Захист прав споживачів» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво», Розділу «Споживче кредитування» Додатка XXXIX Угоди про асоціацію** щодо співробітництва з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів, імплементації положень [Директиви 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23.04.2008](#) про кредитні угоди для споживачів, яка скасовує Директиву Ради 87/102/ЄС (OJ L 133, 22.5.2008, р. 66–92).

Потребує доопрацювання ряду правових норм, які згідно зі статтею 282 Угоди про асоціацію, не відповідають принципу правової визначеності.

□ [Проект Закону України](#) №9422 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання ринків фінансових послуг” від 26.06.2023

Ухвалено Верховною Радою України 21 вересня 2023 року: прийнято за основу із доопрацюванням положень відповідно до ч.1 ст.116.

Направлено на забезпечення виконання статті 383 Глави 12 «Фінансові послуги» та статей 415, 417 Глави 20 «Захист прав споживачів» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво», Розділу «Споживче кредитування» Додатка XXXIX Угоди про асоціацію, імплементацію положень визначених:

Директивою 2013/36 Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних установ і пруденційний нагляд за кредитними установами та інвестиційними фірмами, про внесення змін до Директиви 2002/87/ЄС та про скасування Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС (OJ L 176, 27.6.2013, р. 338–436);

Директивою 2008/48 Європейського парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про кредитні угоди для споживачів, яка скасовує Директиву Ради 87/102/ЄЕС (OJ L 133, 22.5.2008, р. 66–92).

Виконання зобов'язань України визначених пунктом 50 Меморандуму про економічну та фінансову політику від 24 березня 2023 року, підписаного з Міжнародним валютним фондом, щодо виключення нормативно-правових актів Національного банку України щодо небанківських фінансових установ зі сфери дії Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" для підвищення ефективності регулювання небанківських фінансових установ.

□ Закон України 2023 року №3295 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України” від 09 серпня

Закон був ухвалений в цілому Верховною Радою України 09 серпня 2023 року.

Відповідно до пункту 1 Розділу “II. Прикінцеві та перехідні положення” Закон набирає чинності з 1 січня 2024 року.

Законопроект розроблений відповідно до вимог статей 255, 256 Частини 1 “Антиконкурентні дії та злиття” та статей 262, 264 Частини 2 “Державна допомога” Глави 10 “Конкуренція” Розділу IV “Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею” Угоди про асоціацію та направлений на імплементацію норм, що визначені:

Регламентом Ради (ЄС) № 1/2003 від 16 грудня 2002 року щодо імплементації правил конкуренції, визначених статтями 81 та 82 Договору (OJ L 1, 4.1.2003, р.1–25);

Регламентом Ради (ЄС) №139/2004 від 20 січня 2004 року щодо контролю за концентраціями суб'єктів господарювання (OJ L 24, 29.1.2004, р. 1–22);

Директивою (ЄС) 2019/1 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року щодо надання повноважень конкурентним відомствам держав-членів задля більшої ефективності правозастосування та забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку (OJ L 11, 14.1.2019, р. 3–33).

□ Євроінтеграційний №9534 від 26.07.2023 Пропозиції Президента України до Закону про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах

воєнного стану.

Закон забезпечує виконання Статті 3 Розділу I “Загальні принципи” та Статті 14 “Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод” Розділу III “Юстиція, свобода та безпека” Угоди про асоціацію в яких боротьба з корупцією визначена одним із головних принципів для посилення відносин між сторонами та одним із пріоритетних напрямів співробітництва та виконання зобов’язань, узятих Українською стороною згідно з [Листом про наміри](#) Уряду України та Національного банку України до Міжнародного валютного фонду від 24.03.2023 та Меморандуму про економічну та фінансову політику від 24 березня 2023 року, укладеного між Україною та Міжнародним валютним фондом щодо прийняття закону, який відновить зобов’язання державних службовців (безпосередньо не залучених до мобілізаційних та військових зусиль) подавати та розкривати декларації про свої активи під час воєнного стану та відновить функцію Національного агентства з питань запобігання корупції щодо перевірки декларацій про активи.

Детальний аналіз Закону України №3295 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України” від 09 серпня 2023 року

21 вересня 2023 року в Офіційному виданні – газеті Кабінету Міністрів України “Урядовий кур’єр” (№ 190) був опублікований євроінтеграційний Закон України №3295-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України”.

□ [Закон України №3295 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України” від 09 серпня 2023 року](#)

Закон був ухвалений в цілому Верховною Радою України 09 серпня 2023 року.

Відповідно до пункту 1 Розділу “II. Прикінцеві та перехідні положення” Закон набирає чинності з 1 січня 2024 року.

Законопроект розроблений відповідно до вимог статей 255, 256 Частини 1 “Антиконкурентні дії та злиття” та статей 262, 264 Частини 2 “Державна допомога” Глави 10 “Конкуренція” Розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію та направлений на імплементацію норм, що визначені:

[Регламентом Ради \(ЄС\) № 1/2003 від 16 грудня 2002 року](#) щодо імплементації правил конкуренції, визначених статтями 81 та 82 Договору (OJ L 1, 4.1.2003, р.1–25);

[Регламентом Ради \(ЄС\) №139/2004 від 20 січня 2004 року](#) щодо контролю за концентраціями суб’єктів господарювання (OJ L 24,29.1.2004, р. 1–22);

[Директивою \(ЄС\) 2019/1 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року](#) щодо надання повноважень конкурентним відомствам держав-членів задля більшої ефективності правозастосування та забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку (OJ L 11, 14.1.2019, р. 3–33).

Відповідно до [пояснювальної записки](#) до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України» законопроект передбачає проведення реформи законодавства про захист економічної конкуренції, та, у зв’язку з цим вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України, яка

має на меті підвищення ефективності системи розвитку та захисту економічної конкуренції, вдосконалення державної політики у сфері захисту економічної конкуренції, посилення інституційної спроможності Антимонопольного комітету України та розроблений відповідно до вимог статті 256 Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Верховною Радою України 16 вересня 2014 року. Статтею 256 Угоди про Асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання наблизити українське законодавства про конкуренцію та практику застосування до *acquis communautaire* Європейського Співтовариства. На виконання зазначеного зобов'язання в рамках проєкту *Twinning* європейськими експертами в березні 2019 року розроблено «Порівняльно-правовий аналіз Закону України «Про захист економічної конкуренції України. Рекомендації щодо законодавчих змін» (далі - *Gap Analysis*), яким визначено в якій частині законодавство про захист економічної конкуренції не відповідає європейському законодавству та надано рекомендації щодо необхідних законодавчих змін для їх усунення. *Gap Analysis* також базувався на основі звітів ОЕСР (2008, 2016) та ЮНКТАД (2013).

На основі *Gap Analysis* розроблено **план пріоритетів законодавчих змін та розподілено їх на два етапи.**

До **першого етапу** реформи відносяться:

- удосконалення понятійно-категоріального апарату законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема, стосовно понять «суб'єкт господарювання», «контроль»;
- удосконалення механізмів контролю за концентраціями суб'єктів господарювання;
- законодавче закріплення механізмів установа пріоритетів діяльності Комітету;
- визначення на законодавчому рівні порядку проведення перевірок суб'єктів господарювання;
- вдосконалення механізмів звільнення від відповідальності для учасників антиконкурентних узгоджених дій (*leniency*);
- запровадження інститутів врегулювання у справах (*settlement*);
- вдосконалення порядку відшкодування шкоди, завданої порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції;
- запровадження солідарної відповідальності відповідачів під час сплати штрафів;
- забезпечення фінансової незалежності Антимонопольного комітету України;

До **другого етапу** реформи:

- поняття: узгоджені дії, домінуюче положення та зловживання ним;
- інституційна незалежність;
- заходи розслідування порушень;
- виявлення та припинення порушень;
- попереднє рішення;
- зобов'язання у концентраціях;
- штрафи, штрафи за кожний день невиконання вимог;
- строки давності;
- доступ до матеріалів справи та використання зазначеної в них інформації;
- адміністративний перегляд рішень.

Проєкт Закону був розроблений на **виконання першого етапу реформи** та спрямований на **посилення повноважень Антимонопольного комітету України** з метою ефективного розслідування порушень законодавства про захист економічної конкуренції та забезпечення балансу дотримання інтересів суб'єктів господарювання.

Важливим є **визначення термінів.** Термін «контроль» конкретизовано «можливістю» мати

вирішальний вплив з метою врахування «негативного контролю» в концентраціях у відповідності до *acquis communautaire* ЄС.

Термін «**суб'єкт господарювання**» конкретизовано в частині визначення групи суб'єкта господарювання: «група суб'єктів господарювання, пов'язаних відносинами контролю» з метою врахування не лише горизонтальних відносин контролю, а й вертикальних.

Запроваджено визначення поняття «**інше володіння особою**» з метою конкретизації можливих місць проведення перевірок, яке узгоджується з положеннями статті 7 Директиви Європейського Парламенту та Ради №2019/1 від 11 грудня 2018 року щодо надання повноважень органам державної влади держав-членів з питань конкуренції задля більшої ефективності та забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку.

На виконання частини другої статті 256 Угоди про Асоціацію, а саме імплементації статті 5 (1) - (2) Регламенту Ради (ЄС) №139/2004 від 20 січня 2004 року про **контроль за концентрацією** між підприємствами вносяться зміни в обрахування порогових показників учасників концентрації. Рахується лише об'єкт придбання у зв'язку з тим, що на українських ринках показники тієї частини групи продавця, відносини з якою припиняються, не мають впливу на конкуренцію. З метою запобігання придбання по частинах вводиться запобіжник – транзакції між одними і тими ж суб'єктами господарювання протягом 2 років вважаються однією концентрацією.

З метою недопущення обмеження конкуренції, зокрема шляхом монополізації українських ринків, з огляду на те, що при обрахунку **порогових показників** група продавця не враховується, вартісні показники в Україні суб'єкта господарювання, над яким або частиною якого набувається контроль, знижено з 4 мільйонів євро до 2 мільйонів євро.

Таким чином забезпечується зосередження уваги Антимонопольного Комітету саме на **конкуренції на українських ринках та зменшується адміністративний тиск на бізнес.**

Передбачається **розширення процесуальних прав учасників концентрації**, зокрема:

- право на подання клопотання щодо проведення слухання по справі;
- право на ознайомлення з протоколом слухання та отримання його копії;
- право на продовження строку розгляду справи про концентрацію на один місяць, якщо учасники концентрації бажають запропонувати зобов'язання у концентрації;
- право на ознайомлення з матеріалами справи після встановлення органами Комітету підстав для заборони концентрації.

Законом передбачається підвищення розміру плати у разі подання заяв про надання дозволу Комітету на концентрацію, узгоджені дії, надання Комітетом висновків, передбачених статтями 14, 29 Закону «Про захист економічної конкуренції» (попередні висновки стосовно концентрації, узгоджених дій). Дані зміни мають на меті компенсувати витрати Антимонопольному Комітету, пов'язані з розглядом відповідних заяв та збалансувати надходження до бюджету з огляду на прогнозоване зменшення кількості заяв на концентрацію у зв'язку із змінами в обрахунку порогових показників учасників концентрацій.

Законом встановлюються **пріоритети діяльності Антимонопольного комітету України**. Запроваджується право Комітету не розпочинати розгляд справ за заявами суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань, установ, організацій, поданнями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, якщо зазначені в заяві ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції не відповідають встановленим Антимонопольним комітетом України пріоритетам його діяльності. Дана норма узгоджена з положенням параграфу 23 та статті 4(5) Директиви №2019/1, та покликана забезпечити ефективне використання ресурсів Комітету з метою зосередження на запобіганні та припиненні

глобальних порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Проведення перевірок органами Антимонопольного комітету України. На теперішній час порядок проведення перевірок органами Антимонопольного комітету України передбачає право на проведення перевірок суб'єктів господарювання та їх об'єднань навіть у разі відсутності ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Це може призводити до порушення принципу правової визначеності та не відповідає європейському законодавству.

З метою приведення порядку проведення перевірок суб'єктів господарювання та об'єднань до частини першої статті 17 Регламенту Ради ЄС 1/2003, законопроектом передбачається встановити повноваження органів Антимонопольного комітету України щодо перевірок суб'єктів господарювання і об'єднань **лише у разі наявності ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції з метою збирання доказів порушення**. Окрім того, розширення повноважень Комітету щодо проведення перевірок розроблені на виконання Меморандуму про економічну та фінансову політику щодо нової 18-ти місячної Програми Stand-by для України від 02 червня 2020 року, схвалений Радою директорів Міжнародного валютного фонду 09 червня 2020 року (далі – Меморандум з МВФ) щодо посилення повноважень АМКУ щодо проведення фізичних обшуків та конфіскації документів та забезпечення обміну інформації з іншими правоохоронними органами.

Запроваджується можливість проведення перевірок органами Антимонопольного комітету України у місцях проживання та інших володіннях осіб. З метою недопущення неправомірного обмеження прав і свобод людини, проведення **перевірки здійснюється на підставі рішення суду**.

Відповідні зміни вносяться до Господарського процесуального кодексу України. Чинною редакцією Закону України «Про захист економічної конкуренції» врегульовано лише порядок вилучення доказів, накладення арешту у зв'язку з чим додається 44-1, яка врегульовує порядок проведення перевірок.

До повноважень членів комісії з проведення перевірки додаються, зокрема, можливість **опломбувати приміщення, системи комунікації чи місць зберігання інформації**. За самочинне розпломбування встановлюється відповідальність – штраф у розмірі одного відсотка доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф (зміни до статті 50, 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

Також, запроваджується **повноваження Комітету викликати для надання поясень**, які стосуються розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, посадових осіб, працівників та представників суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, інших юридичних осіб, їх структурних підрозділів, філій, представництв, інших фізичних осіб.

Розпорядження про виклик є обов'язковим до виконання, відповідно до запропонованої статті 24 Закону України «Про Антимонопольний комітет України». У разі неявки посадових осіб чи працівників суб'єктів господарювання передбачена відповідальність – штраф у розмірі одного відсотка доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф (зміни до статті 50, 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

З метою посилення інструментів розслідування порушень законодавства про захист економічної конкуренції Комітет матиме **безперешкодний доступ до реєстрів, баз даних** тощо (стаття 25 Закону

України «Про Антимонопольний комітет України»). Разом з тим, з метою зменшення навантаження на бізнес суб'єктам господарювання надається право не подавати повторно на вимогу органів Комітету інформацію, яка вже надавалася протягом дванадцяти місяців, що передують дню отримання такої вимоги.

Зокрема, запроваджується обов'язок суб'єктів державної реєстрації, нотаріусів надавати документацію або реєстраційні справи на вимогу органів Антимонопольного комітету України у зв'язку з розглядом справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Також, для забезпечення належного здійснення перевірки працівниками Комітету, в тому числі для усунення загроз життю і здоров'ю членів комісії, за зверненням Антимонопольного комітету України залучається поліція.

З метою забезпечення реалізації нових повноважень Комітету вносяться зміни до наступних Законів України:

- Господарський процесуальний кодекс України;
- «Про доступ до судових рішень»;
- «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;
- «Про нотаріат»;
- «Про національну поліцію».

В Законі здійснюється запровадження **врегулювання у справах (Settlement)** та удосконалення порядку та підстав **звільнення від відповідальності (Leniency)**, **відшкодування збитків**.

З метою зменшення навантаження на судові органи та запровадження принципу Res judicata (остаточність рішення) вводиться нова процедура – **врегулювання у справ про антиконкурентні узгоджені дії та зловживання монополюючим (домінуючим) становищем на ринку**.

Після отримання попередніх висновків у суб'єкта господарювання з'являється право врегулювати справу шляхом підписання **угоди про врегулювання справи**, істотними умовами якої є:

- визнання відповідачем факту вчинення порушення, зазначеного в попередніх висновках;
- визнання відповідачем розміру штрафу;
- зменшення розміру штрафу, який мав бути накладений у випадку незастосування процедури врегулювання органом Комітету.

З метою забезпечення прав відповідача та уникнення перевищення повноважень Комітетом угода про врегулювання у справах затверджується господарським судом. Відповідні зміни вносяться до Господарського процесуального кодексу України.

Законом вдосконалюється **процедура звільнення від відповідальності**, яка виписана у відповідності до Директиви №2019/1.

Конкретизуються вимоги до заявника: розкриття антиконкурентних узгоджених дій, припинення участі в таких діях, співпраця з органами Комітету та надання доказів, які відсутні в Антимонопольного комітету України чи його територіального відділення. Встановлюють випадки при яких суб'єкт господарювання не може бути звільнений від відповідальності та конкретизуються шляхи співпраці з Комітетом.

Окрім повного звільнення від відповідальності запроваджується часткове звільнення від

відповідальності - зменшення розміру штрафу.

Стаття 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції» приводиться у відповідність до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2014/104/ЄС від 26 листопада 2014 року про деякі правила, що регулюють позови про відшкодування шкоди за національним законодавством за порушення положень законодавства про конкуренцію держав-членів та Європейського Союзу. Завдані порушення збитки відшкодовуються у розмірі завданої шкоди. З метою стимулювання суб'єкта господарювання, який повністю звільнений від відповідальності, звертатися із заявою про звільнення від відповідальності встановлюється особливий порядок відшкодування збитків – спочатку лише його покупцям або постачальникам, а іншим особам - лише якщо відшкодування збитків не може бути отримане від інших суб'єктів господарювання, які були відповідачами в одній справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Такий порядок зменшить велику кількість цивільних позовів, які будуть базуватися на визнанні порушення суб'єктом господарювання, саме до цього учасника картелю.

Здійснюється запровадження солідарної відповідальності учасників групи компаній – єдиного суб'єкта господарювання.

Законом передбачається встановлення солідарної відповідальності суб'єктів господарювання, що входять до групи компаній, яка вчинила порушення законодавства про захист економічної конкуренції, коли штраф накладатиметься Комітетом на групу суб'єктів господарювання в особі окремих юридичних або фізичних осіб, які безпосередньо вчинили порушення або мають права, без яких вчинення порушення було б неможливим, або отримали чи можуть отримати переваги у конкуренції чи інші вигоди, виходячи із змісту такого виду відповідальності, і може бути стягнутий з будь-якої особи (осіб), яка входить до складу групи компаній, у повному розмірі. Встановлення солідарної відповідальності у випадку притягнення до відповідальності групи компаній, що становить єдиний суб'єкт господарювання, відповідає законодавству про конкуренцію та практику застосування Європейського Союзу. Наприклад, у рішенні по справі C-97/08, Akzo Nobel NV and Others v Commission of the European Communities (рішення від 10.09.2009), в якій групу компаній Akzo Nobel було притягнуто до відповідальності за узгоджені дії на ринку хлориду, Суд ЄС зазначив, що обов'язок із сплати накладеного штрафу кожного учасника групи є солідарним (англ. joint and several).

Також, запроваджується **субсидіарна відповідальність щодо сплати штрафу**, яку несуть солідарно правонаступники відповідача, засновники (учасники), що входять до групи, яка визнається суб'єктом господарювання, якщо стягнення з особи накладеного органами Антимонопольного комітету України штрафу є неможливим внаслідок припинення такої особи, доведення до банкрутства або недостатності майна в результаті дій його засновників (учасників, акціонерів), які мають право давати обов'язкові для відповідача вказівки.

Встановлення **розмірів оплати праці працівників та уповноважених осіб Комітету** на законодавчому рівні покликане забезпечити достатні матеріальні умови для незалежного виконання ними службових обов'язків з урахуванням характеру та інтенсивності роботи, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності та сумлінну працю, компенсувати фізичні та інтелектуальні затрати працівників (стаття 30 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»).

Окрім того, такі зміни розроблені на виконання положень Меморандуму з МВФ щодо забезпечення **фінансової та операційної незалежності Комітету**.

Особливості спеціального статусу Комітету обумовлюються його завданнями та

повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики, і полягають, зокрема, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Комітету, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників Комітету на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці.

Одним із ключових принципів діяльності Комітету є належні гарантії його незалежності.

Серед таких гарантій є умови оплати праці, які повинні:

- забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними службових обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності та характеру роботи;
- забезпечувати добір та комплектування Комітету висококваліфікованими кадрами та їх збереження;
- стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності;
- компенсувати фізичні та інтелектуальні затрати працівників.

За результатами аналізу конкурсів на зайняття вакантних посад Комітету, звільнень працівників з Комітету вбачається:

- низька активність осіб, які бажають брати участь у конкурсах;
- відсутність намірів молодих спеціалістів формувати свою майбутню трудову діяльність у Комітеті;
- стабільно високий відсоток плинності кадрів Комітету.

З метою збереження кадрового складу Комітету та підвищення привабливості Комітету як органу для працевлаштування і, як наслідок, забезпечення належного виконання Комітетом поставлених державою завдань на належному рівні існує нагальна потреба у збільшенні розміру посадових окладів працівників Комітету.

Реалізація законопроекту **потребуватиме додаткових витрат з державного бюджету.**

Набуття чинності Закону дозволить:

- **підвищити ефективність державного захисту економічної конкуренції, в тому числі кращому виявленню, розслідуванню та припиненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції, завдяки запровадженим правовим інструментам;**
- сфокусувати діяльність Комітету на більш **пріоритетних завданнях;**
- **зменшити навантаження на судові органи;**
- наблизити національне законодавство до законодавства ЄС.

У Висновку **Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу** щодо [проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України](#) (реєстр. № 5431 від 27.04.2021, н.д. Підласа Р.А., Наталуха Д.А. та ін.) **від 19 травня 2021 року (протокол № 73)** зазначено:

“Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України (реєстр. № 5431 від 27.04.2021, н.д. Підласа Р.А., Наталуха Д.А. та ін.) не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України в сфері європейської інтеграції, разом з тим, встановлення розміру порогових значень до концентрацій потребує осучаснення з метою приведення у відповідність до статті 1 Регламенту 139/2004 та потребує комплексного врахування положення частини п'ятої статті 3 Регламенту 139/2004.”

У [Висновку](#) Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо додаткової експертизи проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України (реєстр. № 5431 від 27.04.2021, н.д. Підласа Р.А., Наталуха Д.А. та ін.) (друге читання) від 22 листопада 2022 року (протокол № 127) зазначено:

“Предмет правового регулювання законопроекту охоплюється положеннями Глави 10 «Конкуренція» Розділу IV «Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

Правовідносини, які є предметом правового регулювання законопроекту, в Європейському Союзі регулюються:

- Регламентом Ради (ЄС) № 1/2003 від 16 грудня 2002 року щодо імплементації правил конкуренції, визначених статтями 81 та 82 Договору (OJ L 1, 4.1.2003, р.1–25) (далі – Регламент 1/2003);
- Регламентом Ради (ЄС) №139/2004 від 20 січня 2004 року щодо контролю за концентраціями суб’єктів господарювання (OJ L 24, 29.1.2004, р. 1–22) (далі – Регламент 139/2004);
- Директивою (ЄС) 2019/1 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року щодо надання повноважень конкурентним відомствам держав-членів задля більшої ефективності правозастосування та забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку (OJ L 11, 14.1.2019, р. 3–33) (далі – Директива 2019/1).

Згідно з положеннями статті 255 Угоди про асоціацію, Україна та Сторона ЄС забезпечують застосування законодавства про конкуренцію, яке ефективно протидіє діям та операціям, зазначеним у статті 254 (a) (b) та (c). Відповідно до статті 256 Угоди про асоціацію, Україна наближує своє законодавство про конкуренцію та практику застосування до acquis ЄС, зокрема: до Регламенту 1/2003 та до Регламенту 139/2004.

Доопрацьований до другого читання законопроект в цілому не суперечить положенням Регламенту 1/2003, Регламенту 139/2004, Директиви 2019/1.

В той же час, запропоновані законопроектом підходи до визначення концентрацій потребують комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004.

Врахування правки щодо виключення з під дії Закону України «Про державну допомогу суб’єктам господарювання» державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів – протирічить праву ЄС та суперечить міжнародно- правовим зобов’язанням України взятими за Угодою про асоціацію з огляду на наступне.

Відповідно до статті 262 Угоди про асоціацію несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди в тій мірі, в якій вона може впливати на торгівлю між Сторонами є будь-яка допомога, надана Україні або країнами-членами Європейського Союзу із використанням державних ресурсів, що створює або загрожує створити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів.

Стаття 264 Угоди про асоціацію передбачає, що Сторони застосовуватимуть статтю 262 Угоди про асоціацію, використовуючи як джерела тлумачення, критерії, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Союзу.

Виходячи з норм статей 106, 107 Договору про функціонування Європейського Союзу та проаналізувавши відповідне вторинне законодавство права Європейського Союзу, можна прийти до висновку, що законодавство Європейського Союзу про державну допомогу поширюється також і на допомогу, надану національною, регіональною або місцевою владою.

Так, наприклад, у Регламенті № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду згуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій та Європейського фонду морського та рибного господарства та про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду згуртування та Європейського фонду морського і рибного господарства та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1083/2006 (ОJ L 347, 20.12.2013, р. 320–469) «публічні видатки» означає будь-який публічний внесок у фінансування операцій, джерелом якого є бюджет національних, регіональних або місцевих органів публічної влади, бюджет Союзу, пов'язаний з ЄСІ фондами, бюджет органів публічного права чи бюджет асоціацій органів публічної влади або органів публічного права та, для цілей визначення рівня спільного фінансування для програм ESF або пріоритетів, може включати будь-які фінансові ресурси, що вносяться колективно роботодавцями та працівниками.

Відповідно до пункту 48 Повідомлення Комісії щодо поняття державної допомоги згідно зі статтею 107(1) ДФЄС (С/2016/2946, ОJ С 262, 19.7.2016, р. 1–50), до державних ресурсів належать ресурси державного сектора, у тому числі ресурси внутрішньодержавних одиниць (децентралізованих, федеративних, регіональних та інших), а також, за певних умов, ресурси приватних організацій.

Тобто, під ресурсами держави у правилах державної допомоги розуміються і місцеві ресурси також.

Отже, під допомогою, наданою із використанням державних ресурсів, у розумінні права ЄС, слід вважати державну допомогу в будь-якій формі, будь-яке безпосереднє або побічне фінансування з бюджету органів (національного, регіонального, провінційного, відомчого або місцевого) державної влади або з інших державних ресурсів, наприклад передача капіталу, позики зі зменшеними відсотками, відсоткові субсидії, певні державні холдинги в капіталі підприємств, допомога, фінансована спеціальними податками або парафіскальними нарахуваннями, допомога, що надана у формі державної гарантії щодо банківських позик, зниження або звільнення від нарахувань або податків, включаючи прискорену амортизацію і зниження суспільних внесків, тощо.

Таким чином, положення законопроекту щодо виключення із Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» згадки про надання державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів не відповідає зобов'язанням України в рамках Глави 10 «Конкуренція» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію.

Проект Закону підготовлений до другого читання суперечить Угоді про асоціацію в частині внесення змін в законодавство про державну допомогу, потребує доопрацювання з метою приведення термінології до вимог статей 262 та 264 Угоди про асоціацію, комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004 щодо підходів до визначення концентрацій.»

У [Висновку](#) Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо додаткової експертизи проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України (реєстр. № 5431 від 27.04.2021, н.д.

Підласа Р.А., Наталуха Д.А. та ін.) (друге читання) від 25 липня 2023 року (протокол № 161) зазначено:

«Доопрацьований до другого читання законопроект в цілому не суперечить положенням Регламенту 1/2003, Регламенту 139/2004, Директиви 2019/1. В той же час, запропоновані законопроектом підходи до визначення концентрації потребують комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004.

Врахування правки щодо виключення з під дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів – протирічить праву ЄС та суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України взятими за Угодою про асоціацію з огляду на наступне.

Відповідно до статті 262 Угоди про асоціацію несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди в тій мірі, в якій вона може впливати на торгівлю між Сторонами є будь-яка допомога, надана Україною або країнами-членами Європейського Союзу із використанням державних ресурсів, що створює або загрожує створити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів.

Стаття 264 Угоди про асоціацію передбачає, що Сторони застосовуватимуть статтю 262 Угоди про асоціацію, використовуючи як джерела тлумачення, критерії, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Союзу.

Виходячи з норм статей 106, 107 Договору про функціонування Європейського Союзу та проаналізувавши відповідне вторинне законодавство права Європейського Союзу, можна прийти до висновку, що законодавство Європейського Союзу про державну допомогу поширюється також і на допомогу, надану національною, регіональною або місцевою владою.

Так, наприклад, у Регламенті № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій та Європейського фонду морського та рибного господарства та про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування та Європейського фонду морського і рибного господарства та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1083/2006 (ОJ L 347, 20.12.2013, р. 320–469) «публічні видатки» означає будь-який публічний внесок у фінансування операцій, джерелом якого є бюджет національних, регіональних або місцевих органів публічної влади, бюджет Союзу, пов'язаний з ЄСІ фондами, бюджет органів публічного права чи бюджет асоціацій органів публічної влади або органів публічного права та, для цілей визначення рівня спільного фінансування для програм ESF або пріоритетів, може включати будь-які фінансові ресурси, що вносяться колективно роботодавцями та працівниками.

Відповідно до пункту 48 Повідомлення Комісії щодо поняття державної допомоги згідно зі статтею 107(1) ДФЄС (С/2016/2946, ОJ С 262, 19.7.2016, р. 1– 50), до державних ресурсів належать ресурси державного сектора, у тому числі ресурси внутрішньодержавних одиниць (децентралізованих, федеративних, регіональних та інших), а також, за певних умов, ресурси приватних організацій. Тобто, під ресурсами держави у правилах державної допомоги розуміються і місцеві ресурси також. Отже, під допомогою, наданою із використанням державних ресурсів, у розумінні права ЄС, слід вважати державну допомогу в будь-якій формі, будь-яке безпосереднє або побічне фінансування з бюджету органів (національного, регіонального, провінційного, відомчого або

місцевого) державної влади або з 4 інших державних ресурсів, наприклад передача капіталу, позики зі зменшеними відсотками, відсоткові субсидії, певні державні холдинги в капіталі підприємств, допомога, фінансована спеціальними податками або парафіскальними нарахуваннями, допомога, що надана у формі державної гарантії щодо банківських позик, зниження або звільнення від нарахувань або податків, включаючи прискорену амортизацію і зниження суспільних внесків, тощо.

Таким чином, положення законопроекту щодо виключення із Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» згадки про надання державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів не відповідає зобов'язанням України в рамках Глави 10 «Конкуренція» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію.

Проект Закону підготовлений до другого читання суперечить Угоді про асоціацію в частині внесення змін в законодавство про державну допомогу, потребує доопрацювання з метою приведення термінології до вимог статей 262 та 264 Угоди про асоціацію, комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004 щодо підходів до визначення концентрацій”

У [Висновку](#) Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу щодо додаткової експертизи проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України від 08 серпня 2023 року (протокол № 162) зазначено:

“Доопрацьований до другого читання законопроект в цілому не суперечить положенням Регламенту 1/2003, Регламенту 139/2004, Директиви 2019/1.

В той же час, запропоновані законопроектом підходи до визначення концентрацій потребують комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004. Врахування правки щодо виключення з під дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів – протирічить праву ЄС та суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України взятими за Угодою про асоціацію.

Положення законопроекту щодо виключення із Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» згадки про надання державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів не відповідає зобов'язанням України в рамках Глави 10 «Конкуренція» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію.

Проект Закону підготовлений до другого читання суперечить Угоді про асоціацію в частині внесення змін в законодавство про державну допомогу, потребує доопрацювання з метою приведення термінології до вимог статей 262 та 264 Угоди про асоціацію, комплексного врахування положень статті 3 Регламенту 139/2004 щодо підходів до визначення концентрацій”.

Верховна Рада України на пленарному засіданні 09 серпня 2023 року проголосувала в другому читанні (За - 258 Проти - 15 Утрималися - 43 Не голосували - 36 Всього - 352) законопроект з врахування правки щодо виключення з під дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів, щодо якої Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу зробив висновок: “протирічить праву ЄС та суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України взятими за Угодою про асоціацію”.

Президент України підписав 12.09.2023 Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України”, який опублікований та відповідно до пункту 1 Розділу “II. Прикінцеві та перехідні положення” набирає чинності з 1 січня 2024 року.

Норми ухваленого Закону прямо не протирічать Конституції України і відповідно Президентом України право щодо накладання вето не застосовувалось. Врахування правки щодо виключення з під дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» державної допомоги за рахунок місцевих ресурсів – за висновком Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу протирічить праву ЄС та суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України взятими за Угодою про асоціацію.

Чи реально вплине на практиці дана правка на економічну конкуренцію та деформацію антимонопольної оцінки дій суб'єктів господарювання в значній мірі буде залежати від фінансових можливостей місцевих бюджетів та права використовувати місцеві ресурси відповідно до норм Бюджетного кодексу України.

До 1 січня 2024 року Верховною Радою України при відповідній політичній волі можуть бути внесені правки, які дозволять в повній мірі гармонізувати антимонопольне законодавство до норм ЄС, або здійснити це пізніше **на другому етапі** реформи законодавства про захист економічної конкуренції, який має проводитись найближчим часом.

Автор: Ярослав Сидорович